

Iwona Chomiak-Orsa

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: iwona.chomiak@ue.wroc.pl

ORCID: 0000-0003-3550-8624

Maciej Krajewski

Wolters Kluwer Polska

e-mail: maciej.krajewski.uw@op.pl

**URZĘDOWE STRONY WWW JAKO PODSTAWOWE
ŹRÓDŁO INFORMACJI PRAWNEJ POLSKICH
PRZEDSIĘBIORCÓW**

**OFFICIAL WEB SITES AS THE MAIN SOURCE
OF LEGAL INFORMATION OF POLISH
ENTREPRENEURS**

DOI: 10.15611/ie.2018.4.01

JEL Classification: D83, K10, K20, M15, M19

Streszczenie: Tworzenie i funkcjonowanie organizacji unormowane jest wieloma czynnikami. Jedną z głównych determinant działania każdej organizacji są uwarunkowania prawne. Oznacza to, że przedsiębiorcy powinni mieć niezakłócony dostęp do informacji prawnej stanowiącej podstawę działania ich podmiotu organizacyjnego. W dobie informatyzacji zasobów dostępnych jest wiele źródeł, z których prowadzący działalność mogą pozyskiwać najważniejsze i kluczowe informacje prawne niezbędne do właściwego funkcjonowania podmiotów organizacyjnych. Autorzy niniejszego artykułu pragną wskazać najważniejsze źródła informacji prawnej udostępniane przez urzędowe źródła internetowe. Artykuł zawiera rozważania teoretyczne wynikające z przeprowadzonych badań literaturowych oraz przeszukania i analizy ogólnodostępnych źródeł informacji prawnej publikowanych na urzędowych stronach internetowych.

Słowa kluczowe: źródła informacji prawnej, przedsiębiorstwo, *paralegals*, przepisy prawa, system informacji prawnej.

Summary: The creation and functioning of an organization is regulated by a number of conditions. One of the main determinants of every organization are legal conditions, which determine all basic principles of functioning of every organization. This means that entrepreneurs should have undisturbed access to legal information, which is the basis for regulating the functioning of their organizational entity. In the era of formatting and digitalization of resources, there are many sources from which entrepreneurs can obtain the most important and key legal information necessary for the proper functioning of organizational entities. Therefore, the authors of this article want to indicate the most important sources of

legal information made available by the state apparatus through official Internet sources. The article has the character of theoretical considerations resulting from the conducted literature research and search and analysis of generally available sources of legal information published on official websites.

Keywords: sources of legal information, company, paralegals, legal regulations, legal information system, horizontal databases, vertical databases.

1. Wstęp

Każdy etap życia organizacji: od jej założenia przez funkcjonowanie, rozwój aż do jej likwidacji, podlega ścisłym unormowaniom prawnym. Zarządzanie organizacjami to nie tylko realizacja procesów biznesowych i dbałość o klienta, ale także nieustanne mierzenie się ze skomplikowanymi problemami prawnymi. Każda grupa zawodowa powinna mieć dostęp do informacji prawnych, powinna ona również swobodnie dysponować tego typu informacjami niezbędnymi do poprawnej realizacji procesów biznesowych i podejmowania właściwych decyzji. Rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych, a przede wszystkim Internetu, przyczynił się do znacznego upowszechnienia informacji prawnej. Internet zawiera wiele źródeł prawnych i jest już dla obywateli głównym źródłem informacji prawnej w wielu dziedzinach. Można znaleźć w nim teksty ustaw, ogromną liczbę orzecznictwa, a także komentarze do przepisów w postaci cyfrowej [Odlanicka-Poczobutt, Kulińska 2014 s. 105]. Dlatego też dla większości interesariuszy pierwszym etapem poszukiwań informacji prawnej są darmowe strony internetowe, które są oferowane przez organy administracji państwowej i przez firmy komercyjne. W prawnym wspomaganiu informacyjnym interesariuszy jest jeden zasadniczy problem – interesariusz poszukujący informacji prawnej podejmuje się przejrzenia stron www w poszukiwaniu materiałów na temat podobny i zbliżony do problemu, który chce rozwiązać. Niestety znalezione potrzebne informacje najczęściej są niewystarczające, ponieważ specyfika i wysoki stopień wyspecjalizowania wiedzy prawniczej powodują, że osoba poszukująca nie jest w stanie poprawnie ocenić jakości znalezionych informacji, a niejednokrotnie nie jest również w stanie właściwie ich zinterpretować. Oznacza to, że odnalezienie informacji zbliżonych do potrzeb interesariuszy powinno stanowić pierwszy etap pozyskania właściwych zasobów informacji prawnej.

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie najważniejszych stron internetowych instytucji państwowych, które to strony powinny stanowić główne źródło informacji prawnej dla polskich przedsiębiorców. W artykule zostaną omówione ogólnodostępne bazy dokumentów urzędowych o charakterze prawnym, z których przedsiębiorcy mogą nieodpłatnie czerpać informacje.

2. Główne źródła informacji prawnej zawartej na stronach www

Polski przedsiębiorca poszukujący wsparcia w rozwiązywaniu problemów prawnych znajduje w sieci specjalistyczne strony www; można je podzielić przede wszystkim według kryterium wydawcy publikowanych na nich treści. Są to strony urzędowe – prowadzone i utrzymywane przez odpowiednie organy administracji państwowej (władzy wykonawczej i sądowniczej), i strony komercyjne – publikowane przez podmioty rynkowe realizujące w ten sposób swoje zamierzenia biznesowe.

Najważniejszym atutem obu typów stron jest ich nieodpłatność [Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. ...], natomiast patrząc przez pryzmat ich konstrukcji, zawartości merytorycznej, jakości rozwiązań funkcjonalnych, w tym *usability*, należy stwierdzić, że różnice między nimi są znaczne.

Przechodząc do analizy urzędowych źródeł informacji prawnej zawartych na publicznych stronach www, należy odnotować, że ich udostępnianie w formie elektronicznej ma jednoznaczną podstawę prawną [Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. ...], co oznacza, że podmioty udostępniające informacje prawne jako efekt swojej profesjonalnej działalności realizują obowiązek zapisany w ustawie. Inną cechą charakterystyczną urzędowych źródeł informacji podawanych na www jest ich bazodanowy charakter. Wynika on z faktu, iż strony te zawierają olbrzymie zbiory dokumentów określonego rodzaju, powiązane różnymi relacjami, opatrzone cechami ułatwiającymi ich odnalezienie czy kontekstową interpretację. Czynniki te sprawiają, iż *de facto* o takich zbiorach możemy mówić jak o bazach danych¹. Ostatnim elementem niezbędnym do analizy wspomnianych baz danych informacji prawnej jest informacja o rodzaju dokumentów, które bazy w sobie kryją. Mając na uwadze obowiązujący w Polsce system prawa stanowionego² i praktykę jego stosowania, z uwzględnieniem wymagań stawianych przez użytkujących je prawników i nieprawników, możemy stwierdzić, że mamy do czynienia z urzędowymi zbiorami przepisów prawa (tworzących tzw. podstawy prawne dla rozstrzyganych problemów) oraz dokumentami tzw. wykładni prawa mającymi formę orzecznictwa sądowego, a także wyjaśnieniami i interpretacjami decyzji wydanych przez organy administracji państwowej.

3. Internetowy System Aktów Prawnych – <http://isap.sejm.gov.pl/>

Internetowy System Aktów Prawnych (ISAP) jest współczesną wersją pierwszej w Polsce bazy danych z informacjami prawnymi [Śwital 2015, s. 191]. Jest to baza danych zawierająca opisy bibliograficzne wszystkich aktów prawnych opublikowanych w Dzienniku Ustaw i Monitorze Polskim – zarówno obowiązujących, jak

¹ Podstawowe, słownikowe znaczenie pojęcia „baza danych” sanowi, że jest to zbiór powiązanych ze sobą informacji, zorganizowanych w strukturę pozwalającą na łatwe ich przeszukiwanie; za: [Wierczyński, Wiewiórowski 2012, s. 52].

² System prawa stanowionego oznacza, że proces stanowienia prawa jest zarezerwowany na wyłączność organów władzy ustawodawczej.

i nieobowiązujących, wydanych od roku 1918 do chwili obecnej. Dokumenty rejestrowane są na bieżąco i w taki sam sposób aktualizowana jest baza danych. Do opisów aktów dołączane są ich teksty w formacie pdf. Są nimi:

- tekst aktu (w postaci z dnia ogłoszenia) opracowany w Kancelarii Sejmu w trakcie procesu legislacyjnego jako jego wynik (tylko dla ustaw),
- tekst ogłoszony (wersja elektroniczna) z Dziennika Ustaw lub Monitora Polskiego,
- tekst ujednociony ze zmianami naniesionymi na tekst aktu, sporządzony w Biurze Legislacyjnym KS (tylko dla ustaw) [<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/help.xsp>].

ISAP oferuje kompleksowy dostęp do prawodawstwa, bazując na formalnym kryterium opublikowania aktu prawnego w oficjalnych publikatorach (Dziennik Ustaw, Monitor Polski). Teksty aktów prawnych dostępne są w postaci plików pdf, co znacznie ogranicza możliwość zastosowania rozwiązań funkcjonalnych wspierających pracę z nimi. Z poziomu konkretnie wybranego aktu prawnego otrzymujemy dostęp do jego wersji pierwotnej, ujednocionej oraz oficjalnie ogłoszonej, jak również do innych aktów powiązanych z nim w rozmaite relacje prawne, takich jak m.in. akty zmienione, uchylone, zmieniające, wykonawcze czy orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Ich wspólną cechą jest również fakt ich oficjalnej publikacji w Dziennikach Ustaw, co czyni ISAP bazą kompletną i spójną. Należy zaznaczyć, że status prawny ujednocionych tekstów aktów prawnych jest zazwyczaj odmienny od statusu prawnego, jaki mają teksty jednolite. Teksty ujednocione aktów prawnych w elektronicznej bazie aktów prawnych nie cieszą się domniemaniem autentyczności, pierwotności, autorytatywności i wierności, nie stanowią więc – przynajmniej formalnie – oficjalnego źródła poznania prawa [Cyrul i in. 2014].

ISAP oferuje możliwości wyszukiwania na trzech poziomach: roczników, haseł i formularza wyszukiwania bazującego na zestawie cech (metadanych) aktów prawnych. Wyszukiwanie po rocznikach ma charakter czysto formalny i opiera się na porządku chronologicznym publikacji aktów prawnych w oficjalnych promulgatorach (przez co jest mało użyteczne zarówno dla prawników, jak i dla np. księgowych, bo wymaga znajomości konkretnego rocznika i pozycji, pod którą dany akt został opublikowany). Wyszukiwanie po hasłach jest znacznie bardziej użyteczne, odwołuje się bowiem do pojęć tożsamyh ze stosowanymi przez ich użytkowników w procesie kwerendy. System haseł ma charakter autorski – subiektywny, natomiast układ i kolejność są alfabetyczne, a więc indyferentne z punktu widzenia merytorycznego porządku. Wadą list wynikowych jest kolejność prezentacji wyszukanych pozycji w porządku odwrotnie chronologicznym (od najświeższych do najstarszych), co sprawia, że akty o znaczeniu podstawowym dla danej dziedziny (a te są najczęściej wyszukiwane) – jako akty prawne wydane znacznie wcześniej niż kolejne ich zmiany – znajdują się na dalszych pozycjach list wynikowych i sięgnięcie do nich (np. wyszukując je po hasła) wymaga dodatkowej eksploracji listy wynikowej³. For-

³ Jako przykład można wskazać Ustawę z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, którą na liście wynikowej wyszukanej po hasła „podatek dochodowy od osób praw-

mularz wyszukiwania umożliwia zastosowanie metadanych formalnych (np. rok, numer, pozycja publikatora), jak również konkretnych fraz (słów) do odnalezienia w obrębie tytułu aktu prawnego. Można w jego ramach skorzystać również z indeksu haseł opisanych w zdaniu poprzednim. Jest to najbardziej precyzyjny sposób wyszukiwania aktów prawnych, ponieważ umożliwia on wybór wielu kryteriów wyszukiwania jednocześnie [Burdziak i in. 2011, s. 136].

Niewątpliwą zaletą ISAP jest kompletność aktów prawnych i powiązanie ich wzajemnymi relacjami, przez co tworzą one spójny system informacji prawnej na poziomie prawodawstwa. Wadą jest zaś brak rozwiązań funkcjonalnych, wynikający z bardzo wysokiego poziomu formalizmu przyjętego w konstrukcji tego systemu, bazującego na fakcie publikacji aktu w oficjalnym publikatorze. Na przykład użytkownik jest w stanie otworzyć najnowszą wersję aktu prawnego w postaci jej ostatniego tekstu jednolitego, który jednakże nie musi być wersją w danej chwili obowiązującą – będzie ona natomiast zawierała (w formie wpisów na marginesach) informacje o kolejnych zmianach, jakie już weszły bądź wejdą w życie w przyszłości. Wydaje się, że znacznie bardziej użyteczne jest wersjonowanie aktów prawnych dające możliwość wejścia do dokumentu aktualnego w danym dniu (jest to element funkcjonalny dostępny w komercyjnych bazach danych, natomiast niedostępny w ISAP). Głównym jego mankamentem jest jednak to, że nie dopuszcza on dokonywania przeszukiwań na podstawie strategii pełnotekstowej w tekstach dokumentów [Petzel 2017, s. 449]. Jeśli chodzi o adresata, to ISAP jest wykorzystywany przede wszystkim przez prawników, co wynika z faktu dostępności w nim wyłącznie urzędowych aktów prawnych.

4. Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych – <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>

Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (CBOSA) powstała w celu stworzenia podmiotom zainteresowanym warunków do jak najpełniejszego dostępu do treści rozstrzygnięć sądów administracyjnych. Służy ona wyłącznie celom informacyjnym oraz edukacyjnym i nie ma statusu zbioru urzędowego. Znajdujące się w niej orzeczenia są anonimizowane z uwzględnieniem celów wynikających z przepisów chroniących dane osobowe i innych regulacji szczególnych. Centralna Baza Orzeczeń jest na bieżąco aktualizowana przyrostowo danymi gromadzonymi w systemie komputerowym NSA i WSA, które nie zostały wykluczone z udostępniania w Internecie oraz dla których utworzono wersję zanonimizowaną orzeczenia [Burdziak 2011, s. 150].

nych” otrzymujemy na 11. pozycji jako obwieszczenie zawierające jej tekst jednolity. Wyżej na liście są znacznie mniej ważne i rzadziej otwierane akty pozostające w różnych relacjach względem aktu podstawowego.

W bazie znajdują się orzeczenia Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz wojewódzkich sądów administracyjnych wydane od stycznia 2004 r. Znaleźć w niej można ponadto wybrane orzeczenia Naczelnego Sądu Administracyjnego z lat wcześniejszych, w szczególności orzeczenia publikowane [<http://www.nsa.gov.pl/baza-orzeczen.php>]. W odróżnieniu od ISAP, który jest kompletnym systemem aktów prawnych, baza orzeczeń sądów administracyjnych jest zbiorem dokumentów tzw. wykładni prawa w postaci orzeczeń sądowych i nie ma charakteru kompletnego⁴. Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych oferuje wiele kryteriów wyszukiwania dostępnych na stronie startowej w ramach formularza wyszukiwania. Obok wyszukiwania pełnotekstowego, po metadanych formalnych (rodzaj rozstrzygnięcia, sygnatura orzeczenia, data, sąd itd.), dostępne są również pewne metadane merytoryczne (np. informacja o tzw. prawomocności orzeczenia czy fakcie sporządzenia zdania odrębnego). Konstrukcja CBOSA uwzględnia dorobek pracy sędziów sądów administracyjnych i wykorzystuje go w użyteczny dla odbiorców sposób. Przykładem może być udostępnienie wyszukiwania pełnotekstowego po poszczególnych fragmentach dokumentu (np. tezie czy uzasadnieniu), co wpływa na jego przydatność (frazę znalezioną w tezie orzeczenia istotnie zwiększa prawdopodobieństwo dotarcia do poszukiwanego przez użytkownika dokumentu). Dostępne są również słowniki, np. z nazwiskami sędziów, skarżonymi organami czy – najbardziej użytecznymi – hasłami tematycznymi, które umożliwiają przegląd orzecznictwa sądów administracyjnych dotyczących konkretnych zagadnień zawartych w tych hasłach. Listy wynikowe prezentują sumę dokumentów wyszukanych z wykorzystaniem kryteriów zastosowanych w formularzu wyszukiwań. Ważną cechą list wynikowych jest pokazanie relacji znalezionych dokumentów do innych dokumentów – w szczególności relacji instancyjności⁵. Sam dokument z treścią orzeczenia składa się z dwóch części: treści podzielonej na tezę (o ile została sporządzona), rozstrzygnięcia i uzasadnienia (o ile zostało sporządzone), jak również metryki orzeczenia zawierającej sumę metadanych związanych z danym dokumentem. Od strony systemowej na uwagę zasługuje odesłanie w metryce do przepisów prawnych stanowiących podstawę prawną rozstrzygnięcia, które jest *de facto* hiperłączem do stosownego dokumentu w ISAP. CBOSA – ze względu na dostępne w niej zasoby – jest skierowana przede wszystkim do prawników. Po stronie jej zalet należy bez wątpienia wymienić bogate zasoby orzecznictwa – niedostępne w żadnym innym źródle, jak również skuteczny mechanizm wyszukiwania. Żaden system komercyjny nie oferuje tak bogatego systemu metadanych służących odnajdywaniu dokumentów, żaden też w tak merytoryczny sposób nie odzwiercie-

⁴ Jakkolwiek ze względu na swój urzędowy charakter jest najpełniejszą bazą orzeczeń sądów administracyjnych, znacznie bogatszą od zasobów analogicznych orzeczeń dostępnych w systemach komercyjnych.

⁵ Zgodnie z instancyjnym modelem orzekania dla znalezionej dokumentu z orzeczeniem Naczelnego Sądu Administracyjnego (jest to orzeczenie wydane w II instancji) zostanie od razu wskazane orzeczenie wojewódzkiego sądu administracyjnego – I instancji, które stanowiło podstawę zaskarżenia.

dla istoty i charakterystyki prawnej dostępnego w nim zasobu dokumentów⁶. Jest to niezwykle istotne z punktu widzenia użytkowników go prawników, bowiem kontekst używania CBOSA jest spójny z konkretnymi normami prawa regulującymi zastosowanie, rangę i rolę umieszczonych w nim dokumentów i jest z nimi kompatybilny.

5. System Informacji Podatkowej – www.sip.mf.gov.pl

System Informacji Podatkowej (SIP) – dostępny na stronie internetowej Ministerstwa Finansów – jest jednym w wielu systemów informatycznych udostępnianych przez resort finansów, wspierających pracę służb księgowych i finansowych. Jest elementem szerszego systemu e-Podatki, pozwalającym na wyszukiwanie opublikowanych informacji podatkowych. Podstawowym zadaniem komponentu SIP-portal jest udostępnienie funkcjonalności zaawansowanego wyszukiwania i przeglądania informacji o przepisach podatkowych. Typy dokumentów dostępnych do wyszukiwania są następujące:

- interpretacja indywidualna,
- interpretacja ogólna,
- broszura,
- orzeczenia sądów i trybunałów⁷.

Ze względu na wertykalny (podatkowy) charakter informacji dostępnych w systemie główną grupą jego użytkowników będą *paralegals* – główni księgowi, księgowi w firmach i biurach rachunkowych oraz doradcy podatkowi. Centralnym punktem systemu jest dosyć standardowe okno wyszukiwania oferujące, poza wyszukiwaniem pełnotekstowym, możliwość zastosowania metadanych formalnych oraz słowników haseł – tematycznych (problemowych) oraz prawnych – jako odwołań do konkretnych przepisów aktów prawnych, z którymi związane są dostępne w systemie dokumenty. Te dwa sposoby wyszukiwania zdają się wypełniać wymagania zarówno prawników (po normie prawnej), jak i nieprawników (po problemie) w zakresie wyszukiwania informacji prawnej. Nie są jednak doskonałe, bowiem formularz ma charakter merytorycznie „statyczny” – pozwala na wybór na różnych poziomach wyszukiwania haseł merytorycznie wykluczających się, co musi dać wynik *null* na liście wynikowej. Znacznie lepszym rozwiązaniem byłoby dynamiczne kształtowanie słowników w zależności od już zastosowanych przez użytkownika kryteriów, np. dla wyboru aktu prawnego, takiego jak ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, nie pojawiałyby się słowa kluczowe (hasła) z zakresu podatku od towarów i usług, bowiem połączenie obu kryteriów jest przeciwnie skuteczne i nie zwraca wyników wyszukiwania. Listy wynikowe w systemie mają postać tabelaryczną i prezentują pojedyncze dokumenty, niepołączone ze sobą w żadne relacje. W odróżnieniu do CBOSA ani z listy wynikowej, ani z dokumentu

⁶ Wynikającego przede wszystkim z przepisów ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi [Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r...].

⁷ Zgodnie z opisem działania formularza dostępnym w ramach okna wyszukiwania systemu.

nie sięgniemy do danych metrykalnych, choćby do wskazania podstawy prawnej, system zatem nie przewiduje integracji z zewnętrznymi systemami (przede wszystkim z ISAP). To sprawia, iż jest on systemem zamkniętym, umożliwiającym jedynie pracę obejmującą analizę konkretnie wyszukanego dokumentu interpretacji podatkowej. Podobnie jak pozostałe systemy oferuje możliwość eksportu i zapisania dokumentu (jednak tylko jako html – wskazane byłoby umożliwienie zapisu w formatach tekstowych typu pdf czy doc.) oraz drukowania. Zaletą systemu jest bogactwo dokumentów, wadą – niejednoznaczne kryteria wyszukiwania, niska skuteczność wyszukiwania i ogólnie przestarzała konstrukcja samego systemu (okna wyszukiwania, postać słowników) przekładająca się na wątpliwie *usability* systemu.

6. Strony informacyjne organów administracji publicznej

Elektroniczna administracja opiera się na wykorzystaniu technologii informatycznych i telekomunikacyjnych w administracji publicznej. W ramach elektronicznej administracji zakłada się zmiany oraz usprawnienia organizacyjne, szeroką modernizację oraz optymalizację procesów administracyjnych pod kątem efektywności [Serafin 2013]. Fundamentalnym wyrazem funkcjonowania elektronicznej administracji w zakresie udostępniania informacji prawnej (ale też realizacji określonych czynności o charakterze prawnym bądź urzędowym) jest szeroko rozumiana działalność organów administracji publicznej komunikowana i dostępna przez strony www.

W odróżnieniu od wskazanych w poprzednich punktach baz danych z informacją prawną funkcjonuje wiele witryn www prowadzonych i administrowanych przez organy administracji publicznej, będących bardziej zbiorem różnorodnych informacji w określonej dziedzinie i dotyczących działalności wskazanego podmiotu i przez to zwykle stanowiących pierwszy wybór osób poszukujących pomocy w interpretacji określonego zagadnienia prawnego. Są one kierowane do wszystkich zainteresowanych daną tematyką; w praktyce spełniają inną funkcję niż wskazane bazy danych. Elementem odróżniającym jest przede wszystkim to, iż zawartość dokumentów prawnych z określonej dziedziny to zaledwie niewielka część zasobów informacyjnych dostępnych na takich stronach. Poza nimi znajdują się tam informacje o wskazanych urzędach administracji publicznej, ich zasadach funkcjonowania, organizowanych przedsięwzięciach oraz podejmowanych decyzjach, w niektórych przypadkach odesłania do specjalistycznych rejestrów, narzędzi czy innych zasobów wspierających bądź umożliwiających realizację określonych obowiązków nałożonych przez prawo. Z witryn tych korzystają pracownicy niektórych działów w firmach, poszukujący przede wszystkim informacji na temat nadchodzących bądź świeżo obowiązujących przepisów prawnych, wychodzący z założenia, że najbardziej wiarygodnej interpretacji dostarczy im właściwy przedmiotowo organ władzy publicznej. Cechą tych stron jest istnienie na nich pewnych zasobów prawnych dotyczących zakresu ich działalności i funkcjonowania. Takie bazy (repozytoria)

wiedzy zawierają przede wszystkim podstawowe prawodawstwo z danej dziedziny, interpretacje prawne, dostęp do kluczowego orzecznictwa organów, wzory dokumentów do pobrania przez użytkowników czy np. informacje na tematy kluczowe dla ich adresatów (np. broszury z zagadnieniami dotyczącymi zasad prowadzenia kontroli przez dany urząd). Mimo że tak podana informacja prawna skierowana jest do szerokiego grona odbiorców, w praktyce dużo częściej w swojej pracy będą na nie zaglądać nieprawnicy, poszukując rozwiązań problemów zwykle związanych z nowymi przepisami prawa. Będą z nich także korzystać prawnicy – o ile np. wymaga tego sformalizowana prawem procedura uruchomienia określonego rodzaju postępowania (np. o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego) albo o ile na tych stronach dostępne będą specjalistyczne rozstrzygnięcia konkretnych organów w określonych sprawach prawnych, np. decyzje Prezesa UOKiK w obszarze klauzul niedozwolonych czy porozumień ograniczających konkurencję lub orzecznictwo Krajowej Izby Odwoławczej z zakresu zamówień publicznych.

Bardzo praktycznym obszarem zastosowania takich stron jest korzystanie z różnego rodzaju baz adresowych, zestawień, kalkulatorów i rejestrów podmiotów na nich dostępnych, zwykle opatrzone niezbędnymi praktycznymi wskazówkami dotyczącymi ich funkcjonowania, np. wskazanie właściwości miejscowej danego sądu czy urzędu. Niezwykle istotną cechą treści publikowanych na omawianych stronach jest to, iż dokumenty na nich dostępne nie są kontrolowane pod względem ich aktualności: dokument trafiający na stronę www, prezentujący określoną interpretację prawną, jest aktualny w dniu jego publikacji. Z punktu widzenia użytkowników pojawia zatem niebezpieczeństwo zastosowania się do interpretacji, która odnosi się do nieaktualnego stanu prawnego. Elektronizacja postępowań przed organami władzy publicznej sprawia, że użytkownicy wykorzystują te witryny do realizacji różnego rodzaju obowiązków prawnych na rzecz określonych urzędów (sprawozdawczość podatkowa firm realizowana w systemie e-deklaracje, jednolity plik kontrolny, składanie sprawozdań finansowych do KRS).

Podsumowując, można stwierdzić, że zakres zastosowania urzędowych stron www prowadzonych przez odpowiednie organy władzy publicznej jest bardzo szeroki, obejmując udostępnianie informacji prawnej z określonego obszaru i dostarczając narzędzi do realizacji różnych obowiązków prawnych w formie elektronicznej. Są one przede wszystkim źródłem aktualnej wiedzy o działalności danego podmiotu i nie tworzą co do zasady zorganizowanych baz danych, rozumianych jako zbiory dużych liczb dokumentów określonego rodzaju, powiązanych ze sobą relacjami i opatrzonych funkcjonalnościami ułatwiającymi pracę z nimi. Z pewnością największą determinantą korzystania z tych stron i portali jest fakt, iż są one nieodpłatne.

7. Podsumowanie

Trudno sobie wyobrazić funkcjonowanie współczesnego dużego czy średniego przedsiębiorstwa bez dostępu do źródeł informacji prawnej. Poziom regulacji prawnej biznesu, w połączeniu z ogólnymi niedomaganiem polskiego systemu prawnego w postaci niejednoznaczności i szybkozmienności przepisów prawa, powoduje potrzebę weryfikacji prowadzonych działań z punktu widzenia ich zgodności z prawem oraz dostosowania się do nowych wymagań prawnych. Zmiany prawne dotyczą wielu obszarów aktywności przedsiębiorstw, ponadto bieżąca działalność gospodarcza (biznesowa) wywołuje ryzyko wchodzenia w spory prawne – czy to z kontrahentami, czy np. z podmiotami władzy publicznej. W strukturze przedsiębiorstwa jest wiele stanowisk, których przedstawiciele muszą sobie radzić z funkcjonowaniem w otoczeniu prawnym.

W artykule dokonano analizy oczekiwań dwóch grup użytkowników informacji prawnej w przedsiębiorstwie ze szczególnym uwzględnieniem ich przygotowania zawodowego i metod wykonywanej pracy w zakresie interpretowania prawa i rozwiązywania problemów prawnych. Prezentacja wymagań prawników i tzw. *paralegals* stanowi punkt wyjścia do dokonania charakterystyki dostępnych źródeł informacji prawnej wykorzystywanych przez te grupy.

Wydaje się, że w dobie Internetu, globalizacji i najwyższych technologii towarzyszących prowadzeniu biznesu jedynym racjonalnym źródłem informacji prawnej są elektroniczne bazy danych i strony www. Tym samym papierowe nośniki informacji (w postaci czasopism czy różnego rodzaju wydawnictw periodycznych) należy uznać za przestarzałe i nieadekwatne do możliwości, jakie aktualnie oferują technologie⁸. Dokonany podział źródeł informacji prawnej odzwierciedla istnienie rozwiązań bazodanowych i rozwiązań w postaci typowych witryn www, baz i źródeł dostępnych odpłatnie i nieodpłatnie oraz (z punktu widzenia ich autorów i wydawców) podmiotów publicznych i komercyjnych. Wszystkie wskazane elementy tworzą metazasób wiedzy prawnej, z pomocą której np. przedsiębiorcy mogą prowadzić swoją działalność gospodarczą w zgodzie z prawem. Niewątpliwie każdy z nich odpowiada na potrzeby prezentowane przez poszczególne grupy użytkowników; omawiane rozwiązania są używane w przeróżnych sytuacjach i mogą być stosowane jako jedyne źródło informacji lub mogą być traktowane jako źródło uzupełniające.

Przyglądając się charakterystyce prezentowanych rozwiązań w kontekście oczekiwań ich adresatów i użytkowników oraz możliwych, systemowych relacji między nimi, można zadać następujące pytania:

- Czy urzędowe źródła informacji prawnej mogą kiedyś stworzyć spójny, jednolity system?

⁸ Nie idzie to jednak w parze z nawykami niektórych grup użytkowników, przyzwyczajonych do korzystania z wersji papierowych. Wydaje się, że dopiero zmiana pokoleniowa może przynieść ostateczne od nich odejście.

- Czy urzędowe źródła informacji prawnej mogą w niedalekiej przyszłości wyprzeć i zastąpić rozwiązania komercyjne?
- Jakie będą kierunki rozwoju źródeł informacji prawnej dla przedsiębiorstw, szczególnie w dobie dynamicznego rozwoju technologii opartych na wykorzystaniu sztucznej inteligencji?

Odpowiedź na pierwsze pytanie wydaje się dosyć łatwa, przynajmniej z perspektywy systemowej (informatycznej). Odpowiedź ta jest twierdząca, bowiem już można zaobserwować tendencje do integracji informatycznej między różnymi zasobami danych administrowanych w Internecie przez podmioty publiczne (np. odesłania z CBOSA do podstaw prawnych w ISAP). Hipotetycznie można sobie wyobrazić zbiór różnych zasobów informacji prawnej akumulujących dorobek praktyki poszczególnych organów, powiązanych ze sobą poziomymi (tzn. w ramach jednego typu dokumentu) i pionowymi (między dokumentami różnego typu) relacjami. Jest to jednak niemal niewykonalne z powodów zupełnie innych niż systemowe – przyczyną jest ogromne rozproszenie kompetencyjne podmiotów zarządzających tymi danymi. Ponadto nawet gdyby powstał taki zbiór, objąłby wyłącznie treści urzędowe, a te nie tworzą kompletnego systemu informacji służących interpretacji prawa i obok nich ogromną rolę odgrywają treści autorskie (doktryna prawa) wciąż będące domeną wydawców komercyjnych. Z tych samych powodów odpowiedź na drugie z postawionych pytań powinna pozostać negatywna. Wraz bowiem z rozwojem infrastruktury informatycznej podmiotów administracji publicznej dostępność i jakość udostępnianej informacji prawnej będą z pewnością rosły, jednak jeszcze długo nie powinniśmy liczyć się ze zmierzchem systemów komercyjnych. W tym aspekcie zachowania prawników na rynku mogą się różnić od zachowań *paralegals*, ponieważ podczas gdy dla prawnika system informacji prawnej jest narzędziem codziennej pracy i pierwszej potrzeby, potrzeby nieprawników są zauważalnie mniejsze, a ich praktyka cechuje się odwrotem od aktywnego korzystania z dokumentów prawnych na rzecz bezpośrednich, bardziej werbalnych form kontaktu z ekspertami w poszukiwaniu rozwiązań problemów prawnych. Tym, co niemal na pewno sprawi, że z codziennej pracy *paralegals* problemy natury prawnej nie znikną, jest brak perspektyw na poprawę jakości legislacji w Polsce.

Znacznie bardziej ciekawym wątkiem są przewidywane kierunki rozwoju źródeł zaspokajania wiedzy prawnej w przedsiębiorstwach i rozwiązywania problemów o charakterze prawnym. Nowoczesne technologie nie omijają rynku prawniczego – można już na nim dostrzec symptomy automatyzacji procesów interpretacji prawa w kierunku wyciągania racjonalnych wniosków. Obecnie wykorzystanie sztucznej inteligencji na gruncie prawa możliwe jest w trzech różnych kategoriach: po pierwsze – do budowy systemów ekspertowych (*expert systems*); po drugie – do budowy systemów automatycznego rozstrzygania (*automatic decisions systems*); po trzecie – do budowy systemów wyszukiwania informacji prawnej [Petzel 2017, s. 341]. Przykładem mogą być podejmowane próby analizy dokumentów prawnych (np. orzecznictwa sądowego czy tzw. klauzul niedozwolonych) przez rozwiązania

oparte na sztucznej inteligencji, w których systemy te w aktywny sposób uczą się wykrywać takie niepożądane zapisy na podstawie wprowadzanych lub zidentyfikowanych w nich parametrów. Nie jest wykluczone, że w przyszłości programy (informacji prawnej) będą potrafiły wyszukiwać informację na podstawie innych kryteriów niż słowa kluczowe lub hasła tematyczne (przykładowo wyszukiwanie będzie następowało na podstawie problemowo sformułowanego zapytania), a wynik wyszukiwania nie będzie zbiorem tematycznym tekstów aktów prawnych, orzeczeń i literatury, lecz automatycznie generowanym syntetycznym opracowaniem z wybranymi najważniejszymi zagadnieniami z różnych źródeł [Goździaszek 2015, s. 46].

Jest jeszcze za wcześnie, by rozważać, czy doprowadzi to do umniejszenia roli prawników w firmach. Już można jednak zaobserwować trendy rynkowe outsourcowania mniej skomplikowanych i powtarzalnych operacji prawnych do systemów automatycznych. Rola prawników ma być natomiast zdefiniowana przez pryzmat zajmowania się sprawami, które wymagają wiedzy, doświadczenia i odpowiednich kompetencji – zarówno czysto prawnych, jak i – coraz częściej – biznesowych.

Literatura

- Burdziak A., Cieślak Ł., Goździaszek Ł., Kotecka S., Pęcherzewski P., Rodziejewicz P., Zalesińska A., 2011, *Technologia informacyjna dla prawników*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/publication/36856>.
- Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych, *Instrukcja obsługi*, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/instrukcja.html>.
- Cyruł W., Duda J., Opila J., Pelech-Pilichowski T., 2014, *Zarządzanie zmianą w tekście prawa*, [w:] *Informatyzacja tekstu prawa*, LEX, Warszawa.
- Gadomski S., 2004, *System informacji podatkowej (SIP) jako elektroniczny zbiór dokumentów z zakresu spraw podatkowych*, Informatyka Ekonomiczna, tom 7 (1051).
- Goździaszek Ł., 2015, *Perspektywy wykorzystania sztucznej inteligencji w postępowaniu sądowym*, Przegląd Sądowy, nr 10.
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/help.xsp>.
<http://www.nsa.gov.pl/baza-orzecen.php>.
- Instrukcja dla użytkownika komponentu SIP. Wyszukiwarka publiczna*, <http://sip.mf.gov.pl/faces/views/pomoc/help-wyszukiwarka-publiczna-podrecznik.xhtml>.
- ISAP – Internetowy System Aktów Prawnych. Pomoc, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/help.xsp>.
- Odlanicka-Poczobutt M., Kulińska E., 2014, *Kierunki rozwoju systemu informacji prawnej w ramach gospodarki elektronicznej*, Ekonomiczne Problemy Usług, nr 113.
- Petzel J., 1999, *Informatyka prawnicza. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa.
- Petzel J., 2017, *Systemy wyszukiwania informacji prawnej*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Serafin K., 2013, *Skuteczna komunikacja w podmiotach administracji publicznej*, Studia Ekonomiczne, nr 141, https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/_migrated/content_uploads/12_K.Serafin_Skuteczna_komunikacja_w_podmiotach_administracji.pdf.
- Szpor G. (red.), 2014, *Modele dostępu do informacji o prawie*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.

- Śwital P., 2015, *Systemy wyszukiwawcze w nauczaniu informatyki prawniczej w szkole wyższej*, Labor et Educatio, nr 3.
- Tatoń T., *Komunikacja elektroniczna w jednostkach administracji publicznej*, http://ttaton.wsfip.edu.pl/download/Komunikacja_dwustronna.pdf.
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. 2018, 1302 t.j.).
- Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U. 2017, 570 t.j.).
- Wierczyński G., Wiewiórowski W.R., 2007, *System prawa z perspektywy systemu informacji prawnej*, Gdańskie Studia Prawnicze, tom XVIII.
- Wierczyński G., Wiewiórowski W.R., 2012, *Informatyka prawnicza*, Warszawa.
- Wiewiórowski W.R., 2008, *Zagrożenia związane z zarządzaniem informacją prawną i prawniczą w środowisku elektronicznym*, [w:] H. Ganińska (red.), *Informacja dla nauki a świat zasobów cyfrowych*, Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej, Poznań.